

Unitats estructurals en la construcció de la coherència

Núria Alturo i Josep Besa
Universitat de Barcelona
nalturo@ub.edu, jbesa@ub.edu

Seminari del Grup d'Estudis de Pragmàtica i Anàlisi del Discurs (GrEPAD).
Universitat de Barcelona. Gener de 2008

1. Introducció

D'acord amb Beaugrande i Dressler (1972), la coherència és la regulació de la possibilitat que els conceptes i les relacions que subjauen a la superfície del text siguin accessibles entre si i interactuïn d'una manera rellevant. L'organització subjacent dels textos va molt més enllà del sentit literal de les expressions superficials que hi apareixen: els processos cognitius aporten una certa quantitat addicional de coneixement, denominat sentit comú, que deriva de les expectatives i de les experiències dels participants en la interacció comunicativa relatives a la manera com s'organitzen els esdeveniments i les situacions en el món real. És per això que, tot i que realitzi la contribució principal, més òbvia i més accessible a la significació del text, el sentit de les expressions lingüístiques no monopolitza absolutament el significat que es transmet en la comunicació. Des d'aquest punt de vista, la coherència no pot ser abordada sense tenir en compte factors d'índole pragmàtica lligats a les característiques de la situació comunicativa.

Els factors pragmàtics condicionen l'organització de la informació en el text, i guien també, des del punt de vista de l'oient o el lector, les inferències que determinen l'establiment de la coherència en el text. En la recomanació d'un llibre el receptor infereix que hi ha una relació entre la tesi que s'expressa en el text i les raons que s'aporten per justificar-la. Al mateix temps, en una recomanació podem esperar trobar una tesi valorativa del tipus (1), però el text serà igualment coherent *sense* aquesta tesi si determinats factors pragmàtics fan inferir al receptor la intenció persuasiva del text, i, doncs, la relació entre la tesi —que resta implícita— i les raons que la justifiquen.

(1) És una novel·la brillant

Per altra banda, la interpretació de (2) serà diferent si aquest segment exposa la situació prèvia a uns fets que es narraran tot seguit (en aquest cas les situacions laborals de la Marta i del Joan seran situacions paral·leles, segurament independents), que si exposa els fets centrals de la història (en aquest cas, entendrem que hi ha una relació causal entre el que ha fet la Marta i la circumstància que el Joan treballi a Berlín, que podríem fer explícita amb el connector “perquè”).

(2) La Marta ha deixat la feina. El Joan treballa a Berlín

La sintaxi és sensible a la coherència, en la mesura que les relacions estructurals entre unitats sintàctiques no són independents de la interpretació dels enunciats. La interpretació del subjecte de la subordinada a (3), que adaptem de Hobbs (1979), sembla respondre a la relació entre les entitats que participen en la situació que es descriu, que podem identificar pel nostre coneixement del món, i no pas a restriccions de tipus sintàctic com la coreferència amb el subjecte gramatical de l'oració principal, que no es respectaria a (3b).

- (3) a. Els membres del Consell van denegar el permís de manifestació als vaguistes del TMB perquè PRO temien la violència [PRO = els membres del Consell]
b. Els membres del Consell van denegar el permís de manifestació als vaguistes del TMB perquè PRO defensaven la violència [PRO = els vaguistes]

Igualment, la coherència pot explicar per què oracions com (4a) són agramaticals i oracions com (4b), (4c) i (4d) són perfectament acceptables, tot i que totes quatre violen la condició sintàctica per la qual un pronom no pot c-comandar el SN amb el qual corefereix (Kehler 2002, 2008).

- (4) a. *L'advocat va defensar el Joan_i, i ell_i també [defensar el Joan_i]
b. Jo esperava que el Joan_i guanyés, i ell_i també [esperar que el Joan_i guanyés]
c. Jo esperava que el Joan_i guanyés, però ell_i no [esperar que el Joan_i guanyés]
d. La Marta va defensar el Joan_i millor que ell_i mateix [defensar el Joan_i]

La multidimensionalitat de la coherència planteja inevitablement, entre d'altres problemes, la dificultat d'identificar les unitats d'anàlisi rellevants per al seu estudi, atès que, com acabem de veure, és un fenomen sensible a la pragmàtica, la semàntica i la gramàtica. Aquest article vol abordar aquest problema a través de l'anàlisi de cinc textos argumentatius orals que són homogenis quant al gènere (recomanació d'una novel·la) i heterogenis quant a la situació comunicativa, i que tenen una estructura discursiva complexa que integra formes diverses d'establiment de la coherència.

La nostra atenció se centra en les unitats *entre* les quals, o *en* les quals, s'estableix la coherència, no en els indicadors de les relacions de coherència, que són tractats en els treballs sobre la cohesió del text i els marcadors discursius¹. A partir de la revisió de la bibliografia i de l'anàlisi de les dades orals proposem una llista d'unitats estructurals que considerem pertinents per a l'estudi de la coherència semàntica i pragmàtica.

2. Marc teòric

El problema de la identificació de les unitats d'anàlisi de la coherència està lligat amb el caràcter de les relacions que s'hi estableixen. La classificació més bàsica que trobem en la bibliografia és la que distingeix les relacions *semàntiques*, que vinculen els continguts proposicionals dels enunciats, i les *pragmàtiques*, si el que es relaciona són les actituds, les creences o les intencions del parlant (Van Dijk 1979; Martin 1983; Sweetser 1990; Redeker 1990, 1991; Sanders et al. 1992; Sanders 1997).

A partir d'aquesta classificació bàsica, alguns autors han aportat evidències que permeten distingir, per exemple, dos tipus de relacions pragmàtiques: les *epistèmiques*, que s'estableixen a partir de les opinions o creences dels parlants, i les *conversacionals*, que relacionen els actes il·locutius o les intencions dels parlants (Sweetser 1990). O bé s'han distingit les relacions semàntiques que operen entre els continguts *proposicionals* dels enunciats d'altres dos tipus de relacions també semàntiques: d'una banda, les que actuen

(1) Romera (2004) anomena *unitats discursives proposicionals* (Discourse Propositional Units) els segments de text que codifiquen el contingut semàntic i pragmàtic, que són els que ens interessen en aquest treball; i *unitats discursives funcionals* (Discourse Functional Units) les unitats que tenen la funció de proporcionar informació sobre com interpretar la relació entre unitats discursives proposicionals (connectors, marcadors, etc.). Aquest article s'ocupa de les unitats discursives proposicionals i d'altres unitats de contingut, però en la bibliografia sobre la llengua catalana són més habituals els estudis sobre les unitats discursives funcionals (González 2004, Cuenca 2006).

en el nivell de les *entitats*, les *propietats* i les *relacions* i, d'altra banda, les que relacionen *sistemes d'entitats* a través d'*estats de coses* (Kehler 2002).

Igualment, diversos autors han fet veure que es pot proposar una tercera categoria bàsica de relacions de coherència, que s'ha anomenat *seqüencial* o *textual*, que inclouria totes aquelles operacions que faciliten les transicions en el discurs (la introducció d'un tema nou; la inclusió de parts del discurs que tenen un valor secundari en relació amb l'eix central del text, fàcilment prescindibles; els intercanvis de torn o els parells adjacents de pregunta-resposta en les interaccions comunicatives, etc.) (Romera 2004).

Per altra banda, la coherència s'ha relacionat amb les *expectatives dels parlants sobre l'estructura del text*, que han estat força estudiades a partir de nocions com *marc*, *guió* o *estructura d'expectatives*, que també podem relacionar amb el concepte de *superestructura*; o en el marc de l'estudi dels gèneres.

Les expectatives sobre l'estructura del text, igual que les relacions seqüencials o textuales, contribueixen al que s'ha anomenat *coherència global* del text, que contrasta amb la *coherència local* que s'estableix entre unitats adjacents (Schiffrin 1987)². La coherència global participa directament en l'establiment de la coherència en un text, igual que ho fan els mecanismes que participen en la coherència local, semàntica i pragmàtica.

En els apartats següents, després de justificar l'interès del gènere *recomanació de llibres* en relació amb el tema que ens ocupa (apartat 3), descrivim les unitats semàntiques i pragmàtiques que creiem que participen en l'establiment de la coherència local (apartats 4 i 5). A més, mostrem que la coherència global del text s'estableix, d'una banda, pels mecanismes que la configuren com una unitat estructurada (coherència interna) i, d'altra banda, per les expectatives dels parlants sobre el gènere i la situació comunicativa (coherència externa) (apartat 6).

3. L'argumentació oral: les recomanacions de llibres

Les recomanacions de llibres són un gènere ben conegut en la nostra cultura. Les trobem als mitjans de comunicació escrits (premsa diària, revistes culturals, revistes científiques...) i orals (a la ràdio i la televisió), són objecte de pràctica escolar en diversos nivells educatius, i poden formar part d'una conversa familiar o professional. Podem esperar, doncs, que qualsevol parlant tingui expectatives molt definides sobre el que ha de contenir la recomanació d'un llibre. Alhora, la diversitat de contextos en què podem trobar aquest gènere afavoreix l'heterogeneïtat en la forma de les recomanacions de llibres: són diferents les recomanacions escolars que les que trobem en un programa cultural de la televisió o en el vídeo promocional d'un llibre. Estudiar aquest gènere permet, doncs, observar la interacció entre unes expectatives relativament homogènies sobre el que ha de contenir el text i unes condicions pragmàtiques heterogènies que poden alterar aquestes expectatives sense trencar la coherència del text.

(2) Alguns autors distingeixen la coherència *episòdica* de la coherència *global* i la *local*. La coherència episòdica correspondria a "unitats de menor escala [que el text] que contribueixen a la coherència global però que exhibeixen una coherència interna pròpia" (Tomlin et al. 2000 [1a edició 1997]: 112). Nosaltres creiem que aquestes "unitats de menor escala" són segments supraoracionals que contribueixen de la mateixa manera a la coherència local (quan, per exemple, s'estableix una relació de paral·lelisme entre una oració que presenta sintèticament una història –"la Marta va tenir un accident, ahir"– i un segment de text que desenvolupa analíticament aquesta història) i a la global (en la mesura que aquests segments s'organitzen de manera estructurada en la construcció global del text).

En el cas particular de les recomanacions de novel·les, la possibilitat que el parlant expliqui la història narrada en el llibre ens permet també, des del punt de vista analític, disposar d'un material en què es combina l'organització temporal de la informació (en el relat de la història) i la atemporal (que predomina en els segments descriptius i expositius). Aconsegum, així, un material heterogeni quant a les relacions de coherència que lliguen internament el text: seqüencialitat en els segments temporals, i relacions com paral·lelisme, explicació o contrast, entre d'altres, en els segments atemporals.

A més, les recomanacions de llibres constitueixen un material neutre que permet evitar el biaix que es podria derivar de la selecció d'un altre gènere, si atenem al que observa Sanders (1997) sobre el predomini de relacions semàntiques en textos informatius i el de relacions pragmàtiques en textos persuasius i expressius. Les recomanacions de llibres són argumentacions (i, doncs, textos persuasius) articulades sobre la base d'una tesi valorativa (que permet l'expressivitat), i són alhora textos amb una càrrega informativa molt alta, atès que el valor sobre el qual es vol persuadir depèn de les propietats del llibre (de què parla, com està escrit, etc.).

En aquest treball observem recomanacions de novel·les que van ser produïdes per professionals i per no professionals. Tots els parlants són dones. Les professionals són dues intel·lectuals que intervenen en el programa cultural de la televisió de Catalunya *L'hora del lector* del dia 3 de gener de 2008, que dedica una secció especial a la recomanació de llibres per a Reis. A més d'aquestes dues participants, altres col·laboradors del programa recomanen també el llibre que ells mateixos han seleccionat. Els participants es mostren en un ambient distès, asseguts en sofàs i butaques disposades en cercle, i intervenen per torns en un ordre que ha estat acordat prèviament. Les parlants no professionals són tres estudiants de la Facultat d'Econòmiques de la Universitat de Barcelona que participen en un projecte experimental amb la producció de textos de diferents estils discursius. El text es genera sense planificació prèvia, a partir de la instrucció d'una entrevistadora del projecte que demana a les estudiants que recomanin un llibre o una pel·lícula. Estudiant i entrevistadora seuen l'una al davant de l'altra en sengles cadires, a un metre de distància aproximadament, i l'escena és enregistrada amb una càmera de vídeo per una tercera persona. L'enregistrament es fa en una sala de reunions d'un altre campus de la mateixa universitat, a la qual s'han hagut de traslladar expressament les estudiants.³

Els textos no s'han seleccionat amb la voluntat que siguin representatius del gènere. El nostre objectiu no és explicar com es configura la coherència en el gènere "recomanació de llibres", sinó utilitzar textos d'aquest gènere per explorar les dificultats d'identificar, des d'una perspectiva transversal, les unitats d'anàlisi rellevants per a l'estudi de la coherència en el discurs oral.

(3) Els textos de professionals es poden consultar a través del sistema de televisió "a la carta" de TV3, a l'adreça <http://www.tv3.cat/ptv3/tv3Video.jsp?idint=175459>. Les autores de les recomanacions que observem són Mita Casacoberta i Marina Espasa. Marquem els exemples que citem d'aquests textos amb les etiquetes HL-Mita i HL-Marina. Els textos d'estudiants formen part del *Corpus Audiovisual Plurilingüe* de la Universitat de Barcelona (Payrató et al., 2004; Payrató i Fitó, en premsa). Els exemples de l'article que procedeixen d'aquest corpus s'indiquen amb el codi corresponent (C1CA01CC, C1CA04CC, C1CA05CC). La major part d'exemples que citem formen part d'aquests materials. Alguns, però, han estat adaptats d'exemples citats per altres autors, amb la finalitat d'afavorir la claredat de l'exposició. Prescindim de la codificació discursiva en la transcripció dels exemples.

Observem només les unitats verbals, tot i que aspectes com l'entonació, l'accent, les pauses i certs gestos també intervenen en l'establiment de la coherència, de la mateixa manera que ho fan la puntuació i la distribució en paràgrafs en el discurs escrit⁴.

4. Unitats d'anàlisi de la coherència semàntica

Per a la identificació de les unitats d'anàlisi de la coherència semàntica adoptem la proposta de Kehler (2002)⁵, amb algunes modificacions. Kehler proposa una teoria no formal de la coherència que relaciona els processos discursius que s'usen en l'establiment de la coherència amb fenòmens com la interpretació del pronom, l'el·lipsi del sintagma verbal i les estructures sintàctiques que impliquen extracció (oracions relatives, topicalització, etc.), entre d'altres. L'eix central d'aquesta teoria és una tipologia de relacions de coherència que assigna a unitats diferents processos independents d'establiment de la coherència: les relacions de *causa-efecte*, en què participen *proposicions* i les *implicacions* que les vinculen; les relacions de *semblança*, que vinculen *relacions*, *entitats* i *proprietats* mitjançant la comparació, l'analogia o la generalització; i les relacions de *contigüïtat* (ocasió i d'altres), que configuren la *situació* d'un *sistema d'entitats* mitjançant *estats de coses* que connecten descripcions parcials d'aquesta situació. Les relacions es basen en inferències derivades del coneixement del món i el sentit comú. Kehler i els seus col·laboradors han demostrat experimentalment la validesa d'aquesta teoria, que permet explicar de manera raonable evidències sobre fets lingüístics que poden semblar contradictòries si es miren només des d'una perspectiva sintàctica o semàntica (Kehler et al. 2008, entre d'altres).

Kehler distingeix tres tipus d'unitats que participen en aquestes relacions de coherència: (a) entitats, propietats i relacions, (b) proposicions i (c) conjunts d'esdeveniments centrats en un sistema d'entitats. Aquestes unitats són unitats conceptuals, de significat, que, al nostre entendre, es poden associar a les unitats estructurals següents: expressions que denoten entitats, expressions predicatives, expressions relacionals, i expressions proposicionals. A més, els conjunts d'esdeveniments centrats en un sistema d'entitats es codifiquen en unitats supraoracionals: segments de text que descriuen situacions.

Les *expressions que denoten entitats* són termes singulars i altres expressions, simples i complexes. Les entitats que denoten poden ser coses (individus o objectes), conceptes i situacions. Per exemple: "Manuel Baixauli"; "el protagonista"; "ella"; "els senyors editors"; "hi ha un senyor"; "ells es casen". Cadascuna de les entitats denotades per aquestes expressions posseeix un conjunt de propietats que els parlants poden reconèixer gràcies al seu coneixement del món. Les propietats que són considerades rellevants són posades en joc en el procés d'establiment de la coherència.

La coherència entre les oracions de (5) s'estableix en primer lloc pel paral·lelisme en les propietats de "Marta" i "Joan" d'una banda, que tenen en comú la propietat de ser persones que fan esport; i de "tenis" i "bàsquet" de l'altra, que tenen en comú la propietat de ser esports.

(4) L'anàlisi de les unitats i els indicadors no verbals de la coherència forma part d'un projecte en curs en el qual participen els autors d'aquest article. El projecte està coordinat per Lluís Payrató, de la Universitat de Barcelona, i forma part de les activitats del Grup d'Estudis de Pragmàtica i Anàlisi dels Discurs, GrEPAD. La idea que els factors no verbals contribueixen també a la coherència apareix ja en el model de coherència discursiva de Schiffrrin (1987), però s'ha estudiat poc.

(5) Vegeu una síntesi d'aquest treball a Kehler (2004).

(5) La Marta juga a tennis. El Joan juga a bàsquet [adaptat de Kehler 2002]

A (6), d'altra banda, la coherència s'estableix, en part, perquè inferim que hi ha una relació entre les entitats "fava" i "tortell de Reis", que tenen en comú la propietat de formar part d'un costum tradicional de la festa de Reis.

(6) No em toca mai, la fava. No el pago mai, el tortell, de Reis. [HL-Marina]

De manera semblant, la coherència entre les oracions de (7) s'estableix pel paral·lelisme entre la primera, que descriu sintèticament la situació en la qual "encara es parla del llibre" que es recomana (que és considerada, doncs, una entitat), i la segona, que elabora la informació sobre la mateixa situació.

(7) Encara se'n parla. Encara AVUI, a l'*Avui* d'avui, del suplement de Cultura d'avui, hi havia un, el trosset que fan que la gent pot escriure el que pas-, el que vol, del llibre, parlaven justament d'aquest llibre. [HL-Marina]

Les *expressions predicatives* codifiquen propietats que s'expressen de forma explícita en el discurs. Són expressions predicatives els predicats nominals ("és perfecte"; "és el típic escriptor"), els predicats verbals ("salta la paret del cementiri"; "deserta") i altres expressions que poden funcionar com a predicats (les oracions de relatiu). El segment (8) és coherent perquè sabem que les propietats que descriuen les expressions predicatives que conté són propietats de la mateixa entitat, "l'últim llibre que m'he llegit".⁶ La coherència es perd si alguna de les expressions predicatives no es refereix a la mateixa entitat que les altres, com veiem a (9).⁷

(8) Et diré l'últim llibre que m'he llegit. [...] Es diu *Operación Lobo*. És del Xavier Vinader. És en castellà. [C1CA05CC]

(9) # Et diré l'últim llibre que m'he llegit. [...] Es diu *Operación Lobo*. És del Xavier Vinader. És de mercuri.

Les *expressions relacionals* són unitats lèxiques que relacionen arguments. A (5), "juga" relaciona "Marta" amb "tenis" de la mateixa manera que relaciona "Joan" amb "bàsquet". A (6), "toca" relaciona la primera persona ("em") i "fava" de manera semblant a com "pago" relaciona la primera persona (expressada morfològicament en el verb) i "tortell de Reis". A (10), "ha guanyat" i "ha superat" són expressions diferents que denoten relacions comparables entre els seus arguments ("Convergència" i "Esquerra Republicana" en el cas de "guanyar", i "Partit Socialista" i "Partit Popular" en el cas de "superar").

(10) Convergència ha guanyat Esquerra Republicana, i el Partit Socialista ha superat el Partit Popular (adaptat de Kehler 2002)

(6) "Que m'he llegit" és una expressió predicativa que descriu una propietat de "llibre", però no intervé en la relació de coherència que comentem en relació amb els exemples (8) i (9). També esperem que hi hagi coherència entre les entitats i les seves propietats: "Et diré l'últim llibre que he licuat" és incoherent perquè no respecta les restriccions de selecció de "licuar". Aquest tipus de coherència, que s'ha analitzat des del punt de vista lèxic i sintàctic, no la tractem en aquest treball.

(7) Indiquem la falta de coherència amb el signe #, el mateix amb què se sol marcar la falta de reeiximent pragmàtic.

Segons Kehler, quan inferim que hi ha un relació de coherència entre entitats, propietats o relacions (que com hem vist descrivim amb expressions que denoten entitats, expressions predicatives i expressions relacionals) ho fem mitjançant un procés de comparació que ens fa veure les semblances i les diferències entre aquestes entitats, les seves propietats, i les relacions que les vinculen. En aquest nivell, les úniques relacions de coherència que s'estableixen són les que, seguint Hume (1748), Kehler anomena *relacions de semblança*, que inclouen el *paral·lelisme*, el *contrast*, l'*exemplificació*, la *generalització*, l'*excepció* i l'*elaboració*. (5), (6), (8) i (10) són exemples de la relació de paral·lelisme, i (7) és un cas d'elaboració. Els exemples següents il·lustren les relacions de contrast (11), exemplificació (12), generalització (13) i excepció (14).

(11) Això nosaltres no ho podem fer. Però el protagonista de la novel·la sí. [HL-Marina]

(12) És un llibre que té CONTES a DINS del llibre. En té un que és perfecte, perfecte; que passa en un cementiri [...] [HL-Marina]

(13) La decisió més important de què parla l'autor és la de convertir-se en escriptor. O no. Però això serveix per qualsevol altre tipus de decisió, eh? No només per aquesta. [HL-Marina]

(14) [Acabaré llegint una frase del final...] Ja sé que això no s'ha de fer, però en aquest llibre no hi ha CAP problema en fer-ho. [HL-Mita]

Les *expressions proposicionals* són enunciats, proferències, és a dir, oracions exemplars el significat de les quals és una proposició. Establir una relació de coherència entre proposicions suposa reconèixer que una proposició n'implica una altra⁸. A (15), el significat del primer enunciat ("Ell comença a prosperar") implica el significat del segon ("Es converteix en l'escriptor de màxima audiència"), que n'és el resultat.

(15) I aleshores ell comença a prosperar i es converteix en el-, màxim escrit-, en l'escriptor de màxima audiència. [C1CA01CC]

Són expressions proposicionals els enunciats que corresponen a oracions declaratives, que reflecteixen un estat de coses, i als quals podem atribuir un valor de veritat. També són expressions proposicionals els enunciats que corresponen a oracions no declaratives (interrogatives, exclamatives), que associem a un conjunt de proposicions. D'altra banda, algunes expressions com les oracions reduïdes ("He vist *la Marta cansada*") o els fragments ("Demà", "Un cafè, sisplau") tenen també un valor proposicional que es pot recuperar en el procés d'establiment de la coherència (<La Marta està cansada>, <Parlarem demà>, <Doneu-me un cafè, sisplau>).

Les relacions de coherència entre proposicions són, segons Kehler, *relacions de causa-efecte*, entre les quals hi ha el *resultat*, com a (15), però també l'*explicació* (16), l'*adversativitat*⁹ (17) i la *concessivitat*¹⁰ (18).

(8) Les implicacions que descriu Kehler són *inferències per defecte*, no *implicacions lògiques*. En les inferències per defecte, la relació entre les proposicions s'estableix per la freqüència amb què els estats de coses que es descriuen es determinen mútuament: si un escriptor prospera, podem esperar que es converteixi en un autor d'èxit (el que l'exemple (15) descriu com "un escriptor de màxima audiència", que remet a l'èxit de l'escriptor com a guionista de sèries de televisió); però això no s'ha de produir necessàriament. Les implicacions lògiques són, en canvi, relacions necessàries entre proposicions: si <Jasper és un gos>, és necessàriament cert que <Jasper és un mamífer>.

(9) "Violated expectation" en la terminologia de Kehler.

(16) Es converteix en l'escriptor de màxima audiència perquè comença a prosperar com a guionista.¹¹ [adaptat de (15)]

(17) I aleshores ell comença a prosperar, però no es converteix en l'escriptor de màxima audiència [adaptat de (15)]

(18) Es converteix en l'escriptor de màxima audiència, tot i que no prospera com a guionista. [adaptat de (16)]

Els *segments de text que descriuen situacions* són unitats complexes que contenen descripcions parcials d'aquestes situacions (que al seu torn es codifiquen mitjançant expressions proposicionals). Les oracions de (19) són descripcions parcials de la situació que viu el protagonista de la novel·la. La relació entre les oracions s'estableix pel fet que els parlants reconeixem que es tracta d'esdeveniments contigus, que formen part d'una mateixa situació.

(19) I va conèixer una noia. I es casen. I tal. I tenen dos crios. [C1CA01CC]

Les relacions que vinculen els esdeveniments que formen part d'una mateixa situació són anomenades per Kehler *relacions de contigüitat*¹². L'única relació de contigüitat que identifica és l'*ocasió*, que il·lustra (19), en la qual la contigüitat entre esdeveniments és de caràcter seqüencial: cada esdeveniment nou que presenta el discurs comença quan l'anterior ja ha acabat.

Kehler no identifica altres tipus de relacions de contigüitat. En part perquè el seu treball no es basa en l'anàlisi de corpus, que fa visibles les diverses formes de contigüitat en el text, sinó en exemples de parelles d'oracions creades *ad hoc*, que són posades a prova experimentalment mitjançant tasques de lectura i resposta.¹³ Però sobretot perquè el gruix del seu treball se centra en l'observació de les relacions de semblança i de causa-efecte.

Nosaltres creiem que les relacions de contigüitat que proposa Kehler es corresponen a la representació discursiva de l'*aktionsart* dels esdeveniments, que hem estudiat en treballs anteriors (Alturo 1997, 2001, 2005). El mateix Kehler fa veure el paper de l'estructura dels esdeveniments en l'establiment de la coherència: en avaluar el pes del paper temàtic en la interpretació del pronom, demostra que la preferència per un determinat paper temàtic és un biaix derivat del tipus d'esdeveniment dominant, i que per tant la interpretació del pronom no depèn directament del paper temàtic de la posició que ocupa l'antecedent, sinó del tipus d'esdeveniment que descriu el text (Kehler 2008: 23-27). Kehler, però, només observa els esdeveniments que són compatibles amb el focus en un

(10) "Denial of preventer" en la terminologia de Kehler.

(11) Noteu que la implicació s'infereix encara que no usem un connector del tipus "perquè": l'ordre dels enunciats és suficient perquè puguem interpretar que E_2 explica E_1 . Kehler et al. (2008: 32-35) demostren que no hi ha diferències en l'establiment d'una relació de coherència causal quan els enunciats es connecten amb "perquè" i quan ho fan amb una pausa (el punt i seguit en l'escriptura).

(12) Les relacions de contigüitat determinen el que alguns autors denominen *coherència episòdica*, que comentem en la nota 2.

(13) Un exemple d'aquest tipus de tasca seria llegir i completar la frase següent: *El Joan li va donar el llibre al Pere. Ell _____*. Kehler utilitza el text corresponent a aquest en anglès en un experiment sobre el paper de coherència en la interpretació del pronom (Kehler et al 2008: 24).

estat final, que vincula amb les relacions d'*ocasió*, i no comenta altres tipus d'esdeveniments.

A més de les relacions d'*ocasió* creiem, doncs, que es poden definir altres tipus de relacions de contigüïtat, cadascuna de les quals es correspon a una modalitat d'esdeveniment, tal com veiem a la taula 1. Aquestes relacions de contigüïtat coincideixen amb els tipus de text que identifica Alturo (2001) a partir d'una tipologia prèvia de tipus d'esdeveniments (Alturo 1997)¹⁴. La relació de *narració* es correspon al que Kehler anomena *ocasió*.

Taula 1. Correspondència entre tipus d'esdeveniments i relacions de contigüïtat

Tipus d'esdeveniment	Relació de contigüïtat
Acció	Narració
Activitat	Exposició d'accions
Estat no discret	Exposició d'estats
Estat discret	Descripció

La *narració* suposa l'establiment de coherència entre esdeveniments que formen part d'una situació que el parlant conceptualitza com a dinàmica i discreta. La discreció i la dinamicitat permeten que, com diu Kehler, es focalitzi l'estat final, i el caràcter dinàmic determina també el caràcter seqüencial de la relació. N'és un exemple (20), que explica la història del protagonista des que marxa de casa per anar a la guerra fins que deserta.

(20) És un narrador que és un jove, un noi joveníssim, que s'inicia a la vida alhora que marxa de casa per anar-se'n a la guerra. Hi arriba adormit, com Ulisses. I, ràpidament, deserta. (HL-Mita)

L'*exposició d'accions* es correspon als segments que són coherents perquè descriuen els esdeveniments d'una situació que es conceptualitza també com a dinàmica, però no discreta. Alguns autors han descrit aquests segments com a *narracions expositives*, o *exposicions de fets habituals*. En veiem un exemple a (21), que mostra el que va aprenent el protagonista en la seva vida al costat d'un riu.

(21) I a partir de les aventures que hi passa, i de la gent sobretot que hi troba, i fonamentalment de les desgràcies que hi viu, és com ell, a través de l'experiència, va entrant en el coneixement del món, i també en el coneixement, fonamentalment, del mal. (HL-Mita)

L'*exposició d'estats* es correspon a segments de text que mostren esdeveniments d'una situació estàtica i no discreta. És poc habitual en el discurs, perquè els parlants tendim a explicar coses que *passen* (i, doncs, a construir segments narratius o d'exposició d'accions), o a dir com *són* les entitats de què parlem (que veiem, doncs, de manera discreta), però rarament diem com *estan sent* (que és la perspectiva no discreta que correspon a les exposicions d'estats). Aquesta és la perspectiva que il·lustra (22), on el parlant descriu el que el lector troba en un conte després que la protagonista entra en un cementiri.

(22) I tens tots els morts allà passejant, i té uns diàlegs... [HL-Marina]

(14) Pel que fa als indicadors d'aquests tipus d'esdeveniments vegeu Alturo (1999, 2005).

La *descripció* és la coherència que es manifesta en segments de text que mostren una situació conceptualitzada com a estàtica i discreta. És el que fa el parlant a (23), quan es refereix globalment a la qualitat del conte de què parla.

(23) És preciós. És perfecte. O sigui, només per això ja val la pena llegir-se'l. [HL-Marina]

Kehler no explica com s'articulen els segments de text que codifiquen relacions de contigüitat entre esdeveniments. Tampoc no ho fan altres models que expliquen la coherència a partir de les relacions entre unitats adjacents (Longacre 1976, Mann i Thompson 1987, Hobbs 1979, entre d'altres). Segons Polanyi (1996), aquests enfocaments no poden donar compte de textos que són poc coherents, o fins i tot incoherents. Polanyi creu que aquest problema no es pot resoldre sense una teoria de l'estructura del discurs, i proposa un model que inclou unitats estructurals de diferents nivells: unitats elementals que es corresponen a les descripcions d'esdeveniments que hem comentat (les descripcions parcials de les situacions), i unitats complexes que combinen les unitats elementals mitjançant estructures de coordinació, subordinació i construccions binàries. Les unitats elementals (que Polanyi anomena *unitats discursives constituents*) inclouen les expressions proposicionals que hem comentat en aquest apartat. A més, en l'apartat següent veurem que aquestes unitats són una alternativa òptima als problemes que plantegen altres unitats per a l'anàlisi de la coherència pragmàtica. Les unitats complexes inclouen els segments de text que hem descrit més amunt, on s'estableixen relacions de contigüitat entre descripcions parcials d'una situació, però també les combinacions d'aquests segments en unitats més àmplies. La proposta de Polanyi en relació amb l'articulació d'aquestes unitats es descriu en l'apartat 6.1.

5. Unitats d'anàlisi de la coherència pragmàtica

Els exemples següents, adaptats de Sweetser (1990: 77), il·lustren la diferència entre les relacions de coherència que s'estableixen sobre la base del contingut semàntic i les relacions de coherència que depenen de les opinions, les creences o les intencions dels parlants, que són considerades relacions pragmàtiques.

(24) El Joan va tornar perquè estimava la Marta.

(25) El Joan estimava la Marta, perquè va tornar.

(26) Què fas aquesta nit, perquè fan una bona pel·lícula.

A (24), la relació entre <El Joan va tornar> i <El Joan estimava la Marta> és una relació causal (una *explicació*) que s'estableix sobre la base dels fets del món; és a dir: en el món real, l'amor del Joan per la Marta és la causa de la seva tornada. (25), en canvi, no s'interpreta com una explicació del que passa en el món real, sinó com allò que creu el parlant sobre els fets: si el Joan va tornar, deu ser perquè devia estimar la Marta. Noteu que la situació en el món real pot ser la mateixa que la que mostra (24), però no és així necessàriament. Per altra banda, (26) no es pot interpretar com una explicació del que passa en el món: d'entrada perquè la primera oració no és una afirmació, i per tant no la podem vincular amb una causa. El que observem en aquest exemple, en canvi, és que la segona oració aporta la causa de l'*acte de parla* que realitza la primera. Ho podem parafrasejar així: "Et pregunto què fas aquesta nit perquè et vull proposar que anem a

veure aquesta bona pel·lícula”. La coherència que s’estableix a (24) és de tipus semàntic, mentre que la de (25) i la de (26) són de tipus pragmàtic.

També és pragmàtica la relació entre les oracions de (27). En aquest segment de text, el contrast que indica *però* no oposa les proposicions <em van regalar el llibre> i <el llibre està molt bé>, sinó la valoració positiva del llibre (la proposició <el llibre està molt bé>) i la pressuposició, basada en els coneixements compartits pels parlants, que un llibre que ens regalen, que no triem, no ha de ser necessàriament (per a nosaltres) un bon llibre.

(27) Me'l van regalar. Però està molt bé. [C1CA05CC]

A (28), d'altra banda, la relació causal entre el fet que la noia no aborti i que el seu marit la deixi no s'estableix entre les proposicions corresponents, ja que el parlant no diu que la noia no hagi abortat; sinó entre la proposició <el marit deixa la noia> i la inferència, generada conversacionalment, que <la noia no ha abortat> —que es desprèn de la proposició <a la consulta es dóna compte que no ho pot fer>.

(28) Es queda embarassada i el seu marit diu que no el poden tenir [...] Aleshores ho parlen molt i ell la obliga a abortar. Aleshores ella va a abortar i en la-, a la consulta es dóna compte, doncs, que no ho pot fer. I arriba a casa, i el marit la deixa. [C1CA01CC]

Les relacions pragmàtiques no s'estableixen entre entitats, propietats o relacions, a diferència de les relacions semàntiques. Sí que participen en les relacions pragmàtiques les proposicions, però no de la mateixa manera que ho fan en les relacions semàntiques. Ara no trobem relacions entre proposicions, sinó, com mostren els exemples anteriors, relacions entre una *proposició* (<el Joan va tornar>, <el llibre està molt bé>, <el marit deixa la noia>) i una *inferència* (una implicació conversacional a (25) i (28), i una pressuposició pragmàtica a (27)). Per altra banda, com hem vist a (26), la coherència pragmàtica s'estableix també entre *actes de parla* (et pregunto...et vull proposar...).

Proposicions, inferències i actes de parla són unitats conceptuals, no estructurals. La identificació de les unitats estructurals que participen en l'establiment de la coherència pragmàtica local no és un tema del tot resolt, encara avui, tot i que disposem d'una col·lecció extensa d'estudis sobre les inferències i els actes de parla, tant des de la perspectiva lingüística com de la filosòfica. En la investigació sobre la coherència pragmàtica, s'ha treballat fonamentalment a partir de tres tipus d'unitats: *oracions*, *unitats entonatives* i *segments de text que realitzen actes de parla*; però cap d'aquestes unitats és exempta de problemes, tal com fa veure Romera (2004): l'anàlisi a partir d'oracions no permet donar compte de segments truncats i paraules aïllades, ni tan sols si distingim l'estructura superficial de l'estructura profunda, atès que una mateixa estructura superficial pot correspondre a més d'una estructura profunda; d'altra banda, les unitats entonatives es corresponen de vegades a unitats d'informació (amb valor proposicional i de les quals se'n poden derivar inferències), però també hi ha unitats entonatives que es corresponen a expressions predicatives (que participen en la coherència semàntica, com hem vist més amunt, però no en la pragmàtica), i sovint són unitats més àmplies les que codifiquen el contingut pragmàtic; finalment, també els segments de text que realitzen actes de parla plantegen problemes, com ara que un mateix segment de text pot realitzar actes de parla diferents, o que alguns segments no es poden associar a cap acte de parla específic (com les reparacions i altres expansions).¹⁵

(15) Vegeu també Schiffrin (1994) i Polanyi (1996) pel que fa a aquests problemes.

La proposta de Polanyi (1988, 1996) d'identificar *unitats discursives constituents* a partir de criteris semàntics sembla una opció més adequada, ja que aquestes unitats no han de correspondre necessàriament a estructures sintàctiques específiques ni a unitats entonatives. Polanyi argumenta que la interpretació del temps, de l'espai, de les entitats, i la referència de l'esdeveniment es relacionen sistemàticament amb el context o amb el conjunt de contextos en relació amb els quals es produeix un enunciat, i que per tant les unitats estructurals bàsiques del discurs contenen informació proposicional, però també informació que vincula el text amb el context social i el mode textual, de manera que no és possible prendre l'oració com a unitat bàsica. Proposa, per tant, que l'estructura elemental, local, del discurs, s'articula mitjançant dues unitats lingüístiques bàsiques: les *unitats discursives constituents*, que ja hem esmentat, i els *operadors discursius*. Les unitats discursives constituents són unitats proposicionals, que per tant contenen informació semàntica i poden generar inferències o realitzar actes de parla. Les comentem amb més detall tot seguit. El concepte d'operador discursiu inclou els indicadors de les relacions de coherència semàntica (“perquè”, “però”, “i”...), les expressions díctiques que vinculen el text amb el context (“Nens!” usat, per exemple, per assenyalar un canvi en el destinatari del text), i altres expressions que donen informació sobre la relació entre les entitats del discurs d'una banda, i les representacions discursives de l'altra (“sí”, “bé”, “bueno”, “aleshores”, “l'únic que”, “i”, “ara”, etc.). El concepte d'operador discursiu és important per a l'estudi dels indicadors de relacions de coherència, que no és l'objecte d'aquest treball.

Les *unitats discursives constituents* (*udc*) expressen un esdeveniment o, en general, un estat de la qüestió en una localització espaciotemporal determinada, i impliquen un conjunt de participants (identificats o pendents d'identificació). L'esdeveniment pot ser positiu o negatiu, genèric o específic. Dos *udc* que aportin informació sobre esdeveniments relacionats, que formin part del mateix univers discursiu, presentaran la informació des del mateix punt de vista, amb la mateixa actitud envers l'esdeveniment, amb la mateixa modalitat, i dependran dels mateixos marcs d'interacció (el gènere i el marc d'interacció social) (Polanyi 1996: 5-6).

Cada *udc* es pot codificar lingüísticament o paralingüísticament. Lingüísticament, una *udc* pot ser codificada amb una oració, com a l'enunciat (29), però també amb una aposició, com “un noi joveníssim” a (30), o amb una oració de relatiu explicativa, com “que era l'escriptor del *culebrón*” a (31):

(29) [El llibre] està editat per Editorial Moll. [HL-Marina]

(30) [El narrador] és un jove, un noi joveníssim, que s'inicia a la vida a l'hora que marxa de casa per anar-se'n a la guerra. [HL-Mita]

(31) Llavorens es van veient amb aquest, senyor, amb el, seu company d'edifici, diguéssim, que era el, el escriptor del, del *culebrón*. [C1CA01CC]

Polanyi justifica que les aposicions o les oracions de relatiu explicatives expressin *udc* independents pel fet que, en alguns casos, es poden referir a situacions diferents de les que descriu l'esdeveniment de l'oració principal. És el que passa a (31), on la situació en què la noia es va veient amb un senyor que treballa al mateix edifici que ella és diferent d'una situació anterior, de la qual s'ha parlat abans, en la qual el senyor en qüestió ha esdevingut el guionista de sèries televisives d'èxit (“del *culebrón*”).

El mateix pot passar en el cas d'oracions coordinades, com veiem a (32), on la primera oració (sobre el policia que s'infiltra a ETA) parla de la història que explica el llibre, i la segona ("et fa posar la pell de gallina") sobre la impressió que provoca la història en el lector:

(32) És un, tio del CESID, de la policia i la investigació i això de fa tants anys, que, s'infiltra dins del la, la, organització terrorista ETA, i és, bueno, et fa posar la pell de gallina. [C1CA05CC]

Paralingüísticament, les udc es poden expressar mitjançant gestos manuals, moviment del cap, dels ulls, expressions facials, etc. A (33), la parlant expressa amb un gest el fet que no coneixia l'autor del llibre que recomana, i el seu sentiment de descoberta davant d'un llibre recomanable d'autor desconegut. L'oració que segueix ho explica verbalment.

(33) Jo porto un llibre d'un valencià que es diu Manuel BAI-XAULI. {GEST FACIAL d'estranyesa} xxx un home que no coneixia d'abans. [HL-Marina]

Els límits de les udc es poden marcar mitjançant pauses, èmfasi, amb la corba entonativa¹⁶ i mitjançant altres recursos paralingüístics.¹⁷ Per altra banda, les udc no han de correspondre necessàriament a unitats estructurals completes; també poden ser udc alguns enunciats sintàcticament incomplets, vacil·lacions, falsos inicis, etc.

En la mesura que les udc contenen informació proposicional, poden constituir l'argument d'una relació de coherència pragmàtica. Ara bé, perquè la relació sigui efectivament pragmàtica o bé un dels arguments ha de ser la inferència que es desprengui de la udc corresponent, o bé el que es relacioni han de ser els actes de parla que realitzen aquestes udc. Altrament, el que tenim és un relació de coherència semàntica entre expressions proposicionals, com hem vist en l'apartat 3.

Les relacions entre les unitats d'anàlisi de la coherència pragmàtica local seran, com en el cas de la coherència semàntica, relacions de semblança o de causa-efecte. En són un exemple (27), que il·lustra les relacions de semblança (entre les quals hi ha el *contrast*, que veiem en aquest cas), i (28), que il·lustra les relacions de causa-efecte (concretament la relació de *resultat*). Les relacions de contigüïtat formen part de la coherència pragmàtica global, en la mesura que tenen a veure amb l'articulació del text com una unitat estructurada.

6. La coherència global del text

La unitat estructural d'anàlisi de la coherència global és el **text**. El text participa de dues maneres en l'establiment de la coherència: (a) en tant que unitat discursiva que s'articula de manera estructurada (coherència interna), i (b) en tant que estructura que respon a les

(16) Sobre l'entonació en català en relació amb les unitats oracionals vegeu Prieto (2002a,b). Payà (2004) estudia la interacció entre el grup tonal i el gest en el discurs.

(17) També les llengües de signes codifiquen les udc a través de signes no verbals: en la llengua de signes catalana (LSC) aquest aspecte ha estat poc estudiat, però sabem, per exemple, que les oracions de relatiu i les oracions condicionals (que segons Polanyi s'han de tractar com a udc independents) s'indiquen amb una "marca no manual, que es coarticula amb tot el material manual que conté la subordinada" (Quer 2004: 201).

expectatives del parlant i de l'oient, basades en el coneixement dels gèneres i la situació comunicativa (coherència externa).¹⁸

6.1. Coherència interna

L'articulació interna dels textos s'ha explicat des de perspectives teòriques molt diverses: models que posen l'èmfasi en les relacions entre les unitats del text –com les teories que defineixen estructures retòriques (Mann i Thompson 1987, Hovy 1991)–, teories que proposen un model d'estructura lingüística del discurs (Grosz i Sidner 1985, 1986, Polanyi 1988, 1996), teories formals del discurs com la teoria de la representació discursiva (Kamp i Reyle 1993), i models de la gestió de la informació (Chafe 1994, Tomlin 1987, Vallduví 1992), entre d'altres.¹⁹

Les diferències generals entre aquests enfocaments es poden mostrar a partir de (34), una recomanació molt breu produïda per una estudiant del *Corpus Audiovisual Plurilingüe* (Payrató i Fitó, en premsa).

(34)

I04: Doncs... Un llibre

ECC: Molt bé.

I04: El llibre es diu... L'Alquimista.

ECC: Mhm

I04: I és de Paulo Coelho. I és un llibre que-, és una història sobre un noi que fa un viatge, que busca un tresor. I... bueno, la història, vull dir, no té gran..., no és que sigui una gran història, allò...

ECC: Mhm

I04: Però té un trasfons, vale?, molt maco de..., de una mena de filosofia, o... per dir-li d'alguna manera, que..., diu que..., fa pensar que..., que a la vida, pues, sempre pots aconseguir lo que tu vols, i que... tenir somnis, doncs, has de lluitar pels teus somnis, i..., i que sempre, doncs, l'univers, t'ajudarà a aconseguir lo que tu vulguis.

ECC: Mhm

I04: I... Jo que sé: t'acabes de llegir aquest llibre i... et sents, millor; és alegre i..., mira.

ECC: Molt bé. Un llibre així, optimista.

I04: Sí, sí. Que...

ECC: Reconfortant.

I04: Sí.

ECC: Molt bé.

[C1CA04CC]

Si partim de models retòrics, per exemple, podem caracteritzar (34) com un text articulat a partir de les relacions de coherència semàntica que s'hi estableixen, com ara el *paral·lelisme* entre les propietats del noi protagonista (“que fa un viatge”, “que busca un tresor”) o el *resultat* que relaciona “t'acabes de llegir aquest llibre” i “et sents millor”.

(18) Prenem els termes *coherència interna* i *coherència externa* de Castellà (1992: 56-57). Per Castellà, la *coherència interna* és la propietat “per la qual el text es confecciona i s'interpreta com una construcció articulada d'unitats d'informació; i la *coherència externa* és “l'adequació (...), per la qual el text s'adapta camaleònicament al context comunicatiu”.

(19) Vegeu una revisió d'alguns d'aquests models a Tomlin et al. (2000 [1a ed. 1997]).

Per altra banda, si adoptem un model estructural, com ara Polanyi (1996), podem caracteritzar (34) com una unitat formada d'estructures de coordinació, subordinació i binarietat. La *coordinació* pot vincular un element d'una llista amb un altre element adjacent de la mateixa llista, o un tema que s'acaba amb el nou tema que introdueix el parlant, o un esdeveniment amb l'esdeveniment anterior. A (34) hi ha coordinació entre les unitats “el llibre es diu L'Alquimista”, “(el llibre) és de Paulo Coelho”, i “és un llibre que-”; aquestes unitats formen part d'una mateixa llista i depenen per tant d'un mateix nus en l'estructura discursiva que atorga coherència interna al text. La *subordinació*, per altra banda, introdueix en el discurs unitats discursives noves que interrompen altres unitats discursives encara obertes, com en el cas de l'elaboració d'una idea que s'acaba d'exposar, de les digressions, dels segments en discurs directe, dels comentaris al marge o de les interrupcions. L'estructura de subordinació vincula per exemple, al text (34), les unitats “és un llibre que” amb “és una història sobre un noi que”, o també “té un trasfons, vale?, molt maco de..., de una mena de filosofia” amb “per dir-li d'alguna manera”. Finalment, les estructures *binàries* construeixen una unitat a partir de dues unitats que estan vinculades per una relació explícita o implícita, que pot ser de caràcter lògic (“si/llavors”, “o”, “per tant”), retòric (“en resum”) o interaccional (pregunta/resposta, ordre/resposta, error/correcció). Al començament del text, per exemple, hi ha una estructura binària que combina la selecció que fa I04 d'un “llibre” (després que en el discurs anterior, no transcrit, se li demani que recomani un “llibre” o una “pel·lícula”) i l'assentiment (“molt bé”) de l'entrevistadora, ECC.²⁰

En la teoria de la representació discursiva (Kamp i Reyle 1993), el text s'articula a partir d'unitats abstractes, anomenades *estructures de representació del discurs* (Discourse Representation Structures, DRS), i de *regles de construcció de les DRS*. La construcció de la DRS d'un text es fa oració per oració, però no mitjançant una simple suma dels significats individuals de cada oració, sinó mitjançant l'establiment progressiu de relacions entre l'estructura sintàctica de l'oració i l'estructura discursiva que han construït les oracions que han aparegut abans en el discurs. La interpretació de l'anàfora a “És de Paulo Coelho”, a (34), per exemple, s'explicaria formalment a partir d'aquest procés, que el que fa bàsicament és fer dependre del context definit en l'oració anterior (“El llibre es diu L'Alquimista”) la interpretació del referent de l'anàfora; igualment, la DRS que es construeix amb “El llibre es diu L'Alquimista. És de Paulo Coelho” determina la interpretació de l'anàfora en l'oració següent (“i... és un llibre que...”).

En els models de la gestió de la informació, per altra banda, l'articulació del text es vincula a la gestió retòrica, la gestió referencial, la gestió temàtica i la gestió del focus. La *gestió retòrica* té a veure amb el contingut proposicional del text i les relacions de coherència local, semàntiques i pragmàtiques, que hem comentat en apartats anteriors. La *gestió referencial* té a veure amb el tractament de la referència en el text, és a dir, amb el problema de la informació coneguda o nova (per al parlant i l'oient, o en el discurs) sobre les entitats de què es parla, i amb la manera com aquesta informació es relaciona amb l'estructura retòrica del discurs. La *gestió temàtica* té a veure amb com es gestionen les informacions que són més centrals en el discurs en relació amb les que no ho són. La

(20) Alturo (1997) fa veure que aquest model permet integrar l'estructura informativa del text, atès que els nusos de cada estructura romanen accessibles si la informació no és completa, de manera que s'hi pot afegir informació nova; en canvi, els nusos es tanquen si la informació és coneguda. En canvi, aquest model no permet preveure les característiques esdevenimentals d'unitats subordinades si aquestes unitats desenvolupen *una part* del contingut semàntic d'una unitat complexa, i no el contingut de tota la unitat, atès que el model no inclou una estructura d'aquest tipus.

gestió de focus, finalment, té a veure amb com el parlant presenta la informació que vol destacar.²¹

6.2. Coherència externa

Entès com a categoria de fet comunicatiu típic d'una comunitat, és a dir, com a manifestació comunicativa sociocultural modelada per la tradició (Payrató, 1998), el gènere té un impacte clar en la coherència del text. Des d'un punt de vista funcional, els gèneres són caracteritzables en termes de propòsit social; així doncs, si tenim gèneres diferents, tindrem també diferents maneres d'usar el llenguatge per realitzar tasques culturalment definides (Eggins i Martin, 2003 [1a ed. 1997]). Les *recomanacions de llibres*, ho hem dit més amunt, són un gènere establert en la nostra cultura, i que condiciona un 'model de text' determinat: per exemple, de qui recomani un llibre esperarem que produeixi un text d'opinió (un text, doncs, de base argumentativa), en la mesura que, per satisfer el propòsit que el receptor consumeixi el producte, caldrà *vendre* aquest producte, i aquesta tasca requerirà del parlant l'aportació de raons o arguments (valorats, en un context determinat, com a convincents). Secundàriament, esperarem també que el parlant aportï informació de tipus *descriptiu*, que ajudi a contextualitzar les raons per consumir el producte; en el cas que recomani un llibre de ficció, per exemple, esperarem que ens doni dades sobre l'argument, les circumstàncies de la història (on i quan passen els fets), els personatges, etc.

L'existència d'un model de text no impedeix, però, que el parlant adequi el text a les característiques específiques de la situació comunicativa. L'acció social que s'està produint, per exemple, pot determinar l'ús de determinats recursos: si la recomanació d'un llibre es fa en un programa cultural de la televisió el llibre es pot ensenyar (com en els textos de *L'hora del lector*, HL), però si la recomanació s'improvisa el parlant no tindrà el llibre a l'abast i no el podrà mostrar (com en els textos del *Corpus Audiovisual Plurilingüe*, CAP).²² Igualment, les característiques específiques del llibre o de l'autor, el paper del text en el context, les característiques dels parlants i la relació entre ells, etc. determinaran la utilització de determinats recursos, la selecció de continguts, o el grau d'elaboració del text. En la mesura que les expectatives sobre la forma en què s'ha de produir aquesta adequació són compartides pel parlant i per l'oient, l'adaptació a la situació comunicativa contribueix a la coherència del text.

Comentem tot seguit les variacions entre els textos observats pel que fa a les expectatives sobre els continguts del gènere "recomanació d'un llibre". Pretenem il·lustrar el fet que aquestes expectatives condicionen la coherència global del text, tot i que la forma en què el parlant hi respon pot variar en funció de les característiques de la situació comunicativa. No és la nostra intenció definir exactament quines són les variables de la situació comunicativa, ni explicar en detall de quina manera aquestes variables alteren les expectatives dels parlants sobre el gènere.

Les recomanacions orals de novel·les que hem observat responen a expectatives similars sobre els components bàsics que ha de contenir aquest gènere (la identificació del llibre,

(21) Vallduví (1992) mostra la relació entre la gestió retòrica, la referencial, la temàtica i la de focus des del punt de vista de l'anàlisi de l'oració. Per altra banda, les teories cognitives han relacionat la gestió del discurs amb l'atenció, l'activació de la memòria, els models mentals, etc. (vegeu-ne algunes referències a Tomlin et al 2000 [1a ed. 1997]).

(22) Vegeu Castellà (2004) sobre la incidència del grau de planificació en la coherència del text.

la tesi, les proves que demostren la tesi),²³ però varien en la forma en què aquests components apareixen en el text. La variació està lligada, com ja hem dit, a les característiques de les situacions comunicatives en què es produeixen els textos, que són diferents per als textos HL (HL-Mita, HL-Marina) i els CAP (C1CA01CC, C1CA04CC, C1CA05CC) (vegeu l'apartat 3).

6.2.1. La identificació del llibre

La identificació del llibre pot incloure el títol, l'autor i l'editorial, a més d'alguna particularitat circumstancial rellevant. El títol i l'autor apareixen en la major part de textos, però l'editorial no. En el cas concret dels textos que hem observat, hi ha algunes diferències entre HL i CAP que podem relacionar amb el fet que els textos es produeixen en situacions comunicatives diferents: C1CA01CC no inclou el títol ni l'autor del llibre, perquè la parlant no els recorda; en canvi aquest buit no seria possible en textos planificats com els HL. L'editorial, d'altra banda, apareix en els dos textos HL; però no la trobem en les tres recomanacions no planificades de CAP. Per altra banda, dos dels textos inclouen particularitats circumstancials: HL-Mita recomana un llibre de Mercè Rodoreda en el centenari del naixement de l'autora (2008); C1CA05CC recomana "l'últim llibre que m'he llegit".

Els parlants poden recórrer a un recurs paratextual per a la identificació del llibre: l'ostensió. L'ostensió del llibre no forma part dels textos CAP. És sempre present, en canvi, en els textos orals planificats en què l'ostensió és possible, com en els textos HL (a la ràdio també es fan recomanacions de llibres, però, a diferència de la televisió, la ràdio no pot *mostrar*). El programa de televisió fa d'*aparador* (d'una manera similar a les llibreries i les biblioteques). Encara que no sempre, en crítiques de llibres a la premsa i en ressenyes en revistes especialitzades també es fa ús d'aquest recurs, per exemple amb una fotografia de la portada (*Time Out Barcelona, Els Marges, etc.*).

6.2.2. La tesi

En els textos que hem observat, l'argumentació es construeix a partir d'una tesi valorativa que en general és explícita ("està bé", C1CA01CC; "és molt bo el llibre", "està molt bé", C1CA05CC; "val la pena llegir-se'l", HL-Marina; "és una novel·la de les de Rodoreda més interessants des del punt de vista del contingut, i també des del punt de vista formal", HL-Mita), però que també pot ser implícita (C1CA04CC). La tesi sempre és positiva, que és el que esperem d'una *recomanació*, i quan s'expressa alguna objecció sobre algun aspecte del llibre, sempre es contraposa aquesta objecció amb una propietat positiva del mateix llibre o amb una valoració de conjunt (35, 36).

(35) I està editat per Editorial Moll, que és aquest que porto jo, però també per editorial Plua. Aquestes coses... Bueno... {breu diàleg sobre les coedicions} Bueh. És igual. La qüestió és que ja li va, a aquest llibre, això de que surti alhora dos edicions diferents. [HL-Marina]

(23) En les recomanacions escrites de novel·les apareixen altres components que no trobem en els textos orals, com la selecció explícita de l'interlocutor: "A tots els lectors amants de les històries importants, sinceres i colpidores, i, a més, com a possible element d'atracció principal, reals, recomano enèrgicament llegir el Diari d'Anna Frank." (text d'un corpus escrit de recomanacions de llibres redactades per estudiants universitaris, Besa et al. 2006). En els textos HL i CAP aquesta selecció no es produeix perquè el destinatari està clarament definit en el context.

(36) Està bé. És així una mica... pastel. Però està bé. [C1CA01CC]

6.2.3. Les proves que demostren la tesi

Les raons que aporta el parlant per convèncer l'interlocutor poden incloure l'interès de la història que explica la novel·la, la versemblança de la història (té més valor si explica un fet real), el vincle entre el tema de l'obra i la nostra experiència de la vida (que pot incloure un ensenyament), el contingut extrapolable a un context més general.

Els arguments lligats a l'interès de la història tenen més pes en les recomanacions produïdes per no professionals (C1CA01CC, C1CA05CC). En aquests textos, l'interès de la història es mostra de manera implícita, amb la narració dels fets que explica el llibre, que inclou la caracterització dels personatges i les circumstàncies de la història, i aquesta narració ocupa la major part del text. En el text C1CA04CC, però, se'ns diu explícitament que la història no té massa interès (37); en aquest cas, l'argument principal és el vincle que es pot establir entre la història i la visió del món que se'n desprèn (38).

(37) És una història sobre un noi que fa un viatge, que busca un tresor. I... bueno, la història, vull dir, no té gran..., no és que sigui una gran història, allò... [C1CA04CC]

(38) Té un trasfons, vale?, molt maco de..., de una mena de filosofia, o... per dir-li d'alguna manera, que..., diu que..., fa pensar que..., que a la vida, pues, sempre pots aconseguir lo que tu vols, i que... tenir somnis, doncs, has de lluitar pels teus somnis, i..., i que sempre, doncs, l'univers, t'ajudarà a aconseguir lo que tu vulguis. [C1CA04CC]

Els textos de professionals també inclouen la narració de la història, però sense que constitueixi el centre principal d'atenció (39).

(39) Parla de de la protagonista, que és quan arriba als quaranta anys, que té- és una d'aquelles crisis de mirar-te al mirall i preguntar-se qui sóc, i sobretot qui hauria pogut ser [...] Evidentment no diré què fa ell, però, ni què es troba en aquesta cruïlla; diguem-ne pot triar, pot decidir SER qui qui era fins llavors o pot decidir canviar totalment. [HL-Marina]

L'argument de la versemblança apareix en el text C1CA05CC, que recomana un llibre basat en una història real (40).

(40) I a més, això és un cas real. [C1CA05CC]

El vincle entre el tema de l'obra i la nostra experiència de la vida apareix en el text HL-Marina i en els textos CAP (38), mentre que el contingut extrapolable a un context més general és un argument que només s'utilitza en el text HL-Mita (41).

(41) És una novel·la que parla de la GUERRA de totes les guerres. [HL-Mita]

Per altra banda, la naturalesa del llibre i de l'autor poden fer que hi hagi més o menys raonament. HL-Mita recomana un llibre de Mercè Rodoreda, una autora reconeguda i precisament en l'any en què es commemora el centenari del seu naixement (2008); Rodoreda "es ven ella mateixa", no necessitem arguments per llegir-la, i per tant el text HL-Mita és sobretot explicatiu, amb pocs arguments i poca valoració explícita.

Alguns arguments no són raons que justifiquen el valor del llibre que es recomana, sinó justificacions de decisions que prenen els parlants en el procés de construcció del text argumentatiu, com ara la decisió de llegir un fragment del final del llibre (42); o evidències que atorguen un valor d'autoritat al parlant que recomana el llibre, com ara quan Mita Casacoberta mostra un coneixement erudit de la literatura en fer referència a Ulisses (43).

(42) I acabaré aquesta meva intervenció, i aquesta meva carta als reis, només amb- llegint una frase del final. Ja sé que això no s'ha de fer, però en aquest llibre no hi ha CAP problema en fer-ho. [HL-Mita]

(43) Hi arriba adormit, com Ulisses. [HL-Mita]

Finalment, a l'hora d'aportar proves que demostrin la tesi el parlant també pot fer ús de recursos paratextuals, en aquest cas la citació de fragments del llibre, que és una *derivació* del recurs d'ostensió. Ara es mostra el llibre no per fora sinó per dins. Saber que disposarà del producte fa que l'argumentador pugui preveure la possibilitat de seleccionar-ne fragments per llegir-los a l'audiència. Els fragments seleccionats 'representen' el llibre en conjunt (en són *representatius*) i, d'aquesta manera, el seu interès (des del punt de vista de l'argumentador) justifica la lectura del llibre (és una *prova*, de fet). Allò que se cita pretén ser un estímul a la lectura del llibre. Aquest recurs, en part, allibera l'argumentador de la necessitat de recerca d'arguments 'externs' al llibre en si: si el llibre és recomanable, s'ha de poder vendre sol, a partir d'allò que diu (literalment) i de com ho diu. És un recurs fàcil (l'argumentador delega en el llibre la tasca de fabricar discurs) però efectiu. Les lectures de fragments del llibre són molt habituals en presentacions de llibres o en tertúlies literàries. En els textos que hem observat, només Mita Casacoberta llegeix un fragment del llibre. HL-Marina, tot i ser un text planificat, és més informal que HL-Marina, i s'acosta, en aquest i altres aspectes, als textos no planificats del CAP.

7. Conclusió

La coherència és un fenomen multidimensional, que es genera amb la confluència de l'establiment de relacions locals, semàntiques i pragmàtiques, amb la satisfacció d'expectatives sobre l'estructura global del text i l'adequació a la situació comunicativa, i amb la construcció articulada del text com a unitat significativa.

En aquest article hem volgut acostar-nos amb prudència i respecte a aquest fenomen. La recerca sobre la coherència és molt àmplia i des de tradicions molt diverses; però sovint les unitats d'anàlisi es pressuposen, i no es defineixen. Nosaltres hem volgut fer aquesta definició, que considerem prèvia a treballs futurs sobre l'establiment de la coherència en la llengua oral. L'estudi de la coherència exigeix en primer lloc la definició de les unitats d'anàlisi, i creiem que aquesta definició s'ha de fer des de la perspectiva de la multidimensionalitat. En aquest sentit, hem definit les unitats d'anàlisi de la coherència local i les unitats d'anàlisi de la coherència global.

L'observació de recomanacions orals de novel·les ens ha ajudat a explicar quines són les unitats de la coherència local, semàntica i pragmàtica, i com es configura la coherència global. Hem vist en aquests textos que la coherència semàntica i la pragmàtica, la local i

la global, no són fenòmens independents, sinó que les mateixes unitats poden participar de maneres diferents en l'establiment de la coherència.

Bibliografia

- ALTURO, Núria (1997), *La semàntica verbal del català: la representació dels esdeveniments*, Barcelona, Publicacions de la Universitat de Barcelona [www.tesisenxarxa.net/TDX-0204108-121704].
- ALTURO, Núria (1999), "El papel de la anterioridad y de la perfectividad en la representación de estados y eventos", dins M. José Serrano (ed.), *Estudios de variación sintáctica*, Madrid-Frankfurt, Iberoamericana-Vervuert Verlag, p. 143-172.
- ALTURO, Núria (2001), "Les activitats no són accions (Situacions i tipus de text en anglès i en català)", *Caplletra* 30, p. 111-134.
- ALTURO, Núria (2005) "Catalan Adpositions of 'Movement' as Aspectual Particles: *Cap (a)* and *Fins (a)*", dins Hubert Cuyckens, Walter de Moulder i Tanja Mortelmans ed., *Adpositions of Movement. Belgian Journal of Linguistics* 18, Amsterdam, John Benjamins, p. 197-223.
- BEAUGRANDE, Robert-Alain de, i DRESSLER, Wolfgang Ulrich (1972) *Einführung in die Textlinguistik* (trad. cast. *Introducción a la lingüística del texto*, Barcelona, Ariel, 1997).
- BESA, Josep, Núria ALTURO, Montserrat ADAM i Josefina CARRERA (2006) "Les relacions de coherència en els textos argumentatius" dins Núria Alturo, Josep Besa, Òscar Bladas i Neus Nogué ed., *L'argumentació*, Barcelona, PPU, p. 109-127.
- CASTELLÀ, Josep M. (1992) *De la frase al text. Teories de l'ús lingüístic*, Barcelona, Empúries.
- CASTELLÀ, Josep M. (2004) *Oralitat i escriptura. Dues cares de la complexitat del llenguatge*, Barcelona, Curial Edicions Catalanes i Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- CHAFE, Wallace (1994) *Discourse, Consciousness, and Time*, Chicago, University of Chicago Press.
- CUENCA, M. Josep (2006) *La connexió i els connectors: perspectiva oracional i textual*, Vic, Eumo.
- DIJK, Teun van (1979) "Pragmatic connectives", *Journal of Pragmatics* 3: p. 447-456.
- EGGINS, Suzanne, i J.R. MARTIN (2003) *Géneros y registros del discurso* dins T.A Van Dijk ed., *El discurso como estructura y proceso. Estudios sobre el discurso I. Una introducción multidisciplinaria*, Barcelona, Gedisa, p. 335-371. [1a ed. 1997]
- GONZÁLEZ, Montserrat (2004) *Pragmatic Markers in Oral Narrative*, Amsterdam, John Benjamins.
- GROSZ, Barbara i Candace L. SIDNER (1985) "Discourse structure and the proper treatment of interruptions" dins *Proceedings of the 9th International joint conference on artificial intelligence*, p. 832-839.
- GROSZ, Barbara i Candace L. SIDNER (1986) "Attention, intention, and the structure of discourse", *Computational linguistics*, 12, 3, p. 175-204.
- HOBBS, Jerry (1979) "Coherence and coreference", *Cognitive Science* 3, 1, p. 67-82.
- HOVY, Edward (1991) "Approaches to the planning of coherent text" dins Cecile Paris ed., *Natural language generation in artificial intelligence and computational linguistics*, Boston, Kluwer, p. 83-102.
- KAMP, Hans i Uwe REYLE (1993) *From discourse to logic*, Dordrecht, Kluwer.
- KEHLER, Andrew (2002) *Coherence, Reference, and the Theory of Grammar*, Stanford, CSLI Publications.
- KEHLER, Andrew (2004) "Discourse Coherence" dins Lawrence Horn i Gregory Ward ed., *The Handbook of Pragmatics*, Cambridge, Blackwell Publishers, p. 241-265.

- KEHLER, Andrew; Laura KERTZ, Hannah ROHDE i Jeffrey L. ELMAN (2008) "Coherence and Correferance Revisited", *Journal of Semantics* 25: p. 1-44.
- LONGACRE, Robert E. (1976) *An Anatomy of Speech Notions*, Lisse, Holanda, The Peter de Ridder Press.
- MANN, William C. i Sandra A. THOMPSON (1987) "Relational propositions in discourse", *Discourse Processes* 9, 1, p. 57-90.
- MARTIN, Jim R. (1983) "Conjunction. The logic of English text" dins János S. Petöfi i Emel Sözer ed., *Micro and Macro Connexity of Texts*, Hamburg, Buske, p. 1-72.
- PAYÀ, Marta (2004) "Interacció del grup tonal i el gest en el discurs: una aproximació d'anàlisi multimodal" dins Lluís Payrató, Núria Alturo i Marta Payà ed., *Les fronteres del llenguatge. Lingüística i comunicació no verbal*, Barcelona, PPU, p. 155-172.
- PAYRATÓ, Lluís (1998) "Variació funcional, llengua oral i registres" dins Lluís Payrató ed., *Orament. Estudis de variació funcional*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 9-33.
- PAYRATÓ, Lluís i Jaume FITÓ (en premsa), *Corpus Audiovisual Plurilingüe (CAP)*, Barcelona, Publicacions de la Universitat de Barcelona.
- PAYRATÓ, Lluís, Marina ÀLAMO, Jaume FITÓ i Marta JUANHUIX (2004) "El projecte VARCOM. Variació, Comunicació Multimodal i Multilingüisme: estils discursius i consciència lingüística en la producció de textos orals" dins Lluís Payrató, Núria Alturo i Marta Payà ed., *Les fronteres del llenguatge. Lingüística i comunicació no verbal*, Barcelona, PPU, p. 111-121.
- POLANYI, Livia (1988) "A formal model of the structure of discourse", *Journal of pragmatics* 12, p. 601-638.
- POLANYI, Livia (1996) "The linguistic structure of discourse", *Technical Report CSLI-96-200*, Stanford, Center for the Study of Language and Information.
- PRIETO, Pilar (2002a) "Entonació" dins Joan Solà, Maria Rosa Lloret, Joan Mascaró i Manel Pérez Saldanya (dir.) *Gramàtica del català contemporani*, vol. 1, Barcelona, Empúries, p. 393-462.
- PRIETO, Pilar (2002b) *Entonació. Models, teoria, mètodes*, Barcelona, Ariel.
- QUER, Josep (2004) "Les llengües de signes com a llengües naturals" dins Lluís Payrató, Núria Alturo i Marta Payà ed., *Les fronteres del llenguatge. Lingüística i comunicació no verbal*, Barcelona, PPU, p. 189-206.
- REDEKER, Gisela (1990) "Ideational and pragmatic markers of discourse structure", *Journal of Pragmatics* 14: p. 367-381.
- REDEKER, Gisela (1991) "Linguistic markers of discourse coherence", *Linguistics* 29: p. 1139-1171.
- ROMERA, Magdalena (2004) *Discourse Functional Units. The expression of coherence relations in spoken Spanish*, Munich, Lincom Europa.
- SANDERS, Ted J. M. (1997). "Semantic and pragmatic sources of coherence: On the categorization of coherence relations in context", *Discourse Processes* 24, p. 119-147.
- SANDERS, Ted J. M., Wilbert P. M. Spooren i Leo G. M. Noordman (1992) "Towards a taxonomy of coherence relations", *Discourse Processes* 15: p. 1-35.
- SCHIFFRIN, Deborah (1987) *Discourse Markers*, Cambridge, Cambridge University Press.
- SCHIFFRIN, Deborah (1994) *Approaches to discourse*, Cambridge: Blackwell Publishers.
- SWEETSER, Eve E. (1990) *From etymology to pragmatics. Metaphorical and cultural aspects of semantic structure*, Cambridge, Cambridge University Press.
- TOMLIN, Russell S. (1987) *Coherence and Grounding in Discourse*, Amsterdam, John Benjamins.

TOMLIN, Russell S., Linda FORREST, Ming MING PU i Myung HEE KIM (2000)
“Semántica del discurso” dins Teun A. van Dijk comp., *El discurso como estructura y proceso*, vol. 1, Barcelona, Gedisa, p. 107-170. [1a ed. 1997]
VALLDUVÍ, Enric (1992) *The informational component*, Nova York, Garland.